

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-39>

УДК 330.133

Молчанов В.І.

Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ЮВЕЛІРНИХ ВИРОБІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ

Анотація. У статті розглянуто ринкову вартість ювелірних виробів, а саме вартість, яка є об'єктивною, незалежною від бажання окремих учасників ринку і відображає реальні економічні умови, що складаються на ринку в сьогодення та ринкову ціну, яка формується співвідношенням попиту і пропозиції. Розглянуті основні принципи які відображають соціально-економічні фактори та закономірності формування вартості майна. Поряд з принципами оцінки, розглянуті об'єктивні і суб'єктивні чинники (фактори), що впливають на оцінку ювелірних виробів. Перераховані підходи до визначення вартості. Наведено коефіцієнти зносу ювелірних виробів. Запропоновано алгоритми визначення вартості ювелірних виробів для різних методичних підходів оцінки для ексклюзивних виробів при проведенні судово-товарознавчих експертиз. Також у статті приведений перелік зносу ювелірних виробів: фізичний, функціональний і моральний. Зроблений аналіз чинників, які впливають на формування ринкової ціни ексклюзивних ювелірних прикрас. Також розглянута можливість використання підвищувальних коефіцієнтів, які можуть використовуватися про оцінці ювелірних прикрас.

Ключові слова: ювелірні вироби, ринкова вартість, ринкова ціна, принципи вартості, методи оцінювання.

Molchanov Vadym

Odesa Scientific-Research and Forensic Science Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

BASIC PRINCIPLES AND METHODS DETERMINATION OF COST OF JEWELRY WHEN PERFORMING FORENSIC EXPERT EXAMINATION OF THE PRODUCT

Summary. In article it is considered the market value of jewelry, namely cost which is objective, independent of desire of certain participants of the market and reflects the real economic conditions consisting in the market in the present and market price which is formed by a ratio of supply and demand. The basic principles which reflect socio-economic factors and regularities of formation of cost of property are considered, namely: principle demand and offers, principle of change, principle of the best and most effective use, principle of a contribution, principle of the competition and principle of compliance. Along with the principles of assessment, objective and subjective factors (factors), the jewelry influencing assessment are considered. Approaches to determination of cost are listed (expensive, comparative and profitable). Coefficients of wear of jewelry are provided. It is offered algorithms of determination of cost of jewelry for various methodical approaches of assessment for exclusive products when carrying out it is judicial merchandising examinations. Also the list of wear of jewelry is provided in article: physical (destruction, damage of a surface, deformation), functional (discrepancy to modern specifications, and industry standards) and moral (a product got out of fashion). The analysis of factors which influence formation of market price of an exclusive jewelry is made: Quality, a rarity of the picked-up stones, originality of a plan, execution level, complexity of modeling, novelty in technologies, completeness of a product and a name of manufacturing firm or the designer of ornament. The given algorithm of determination of cost of exclusive jewel: weighings of a product; determination of composition of alloy (test); Diagnostics of inserts; studying of set of brands, accompanying documents; studying of style signs; the studying of features of technology allowing to reveal handwriting of the master or manufacturing firm; calculation of basic cost; determination of upward coefficients; market studying; determination of market value of jewel. The possibility of use of upward coefficients which can be used at the following factors is also considered: existence of the documents allowing to establish manufacturing firm of ornament; Existence of features, the jewelry allowing to prove authorship; originality of a plan; performance level; Complexity of modeling; innovation in manufacturing techniques; Completeness of a product; typicality of design or processing (it is characteristic of manufacturing firm); a rarity of the fixed stones; Uniqueness of stones; The Rarity for museum collections; The Increased market demand; High preservation and existence of certificates.

Keywords: jewelry, market value, market price, principles of cost, estimation methods.

Постановка проблеми. В даний час за-
требуваням залишається такий різновид
судово-товарознавчої експертизи, як оцінка вар-
тості ювелірних виробів. Такі експертизи часто
призначаються при розслідуванні кримінальних
справ за фактами розкрадання, розбою, шах-
райства. Оцінка ювелірних виробів також часто
призначається судами при вирішенні майнових

суперечок. В даний час затребуваною стає оцінка ювелірних прикрас для їх страхування, так як страховим компаніям необхідна достовірна інформація про можливі ризики при страхуванні тих чи інших коштовностей.

Ювелірні вироби – це предмети, виготовлені зі сплавів дорогоцінних металів з використанням різних видів художньої обробки, зі вставка-

ми з дорогоцінних, напівкоштовних, вироблених кольорових каменів і інших матеріалів природного або штучного походження або без них, що застосовуються в якості різних прикрас, різних утилітарних предметів побуту і (або) для декоративних цілей [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо ефективності проведення товарознавчої експертизи досліджували О. Желавська, О. Михальський, А. Посохов тощо. Особливостями визначення експертами-товарознавцями вартості ювелірних виробів в умовах ринкових відносин займалися В. Архипов, О. Донцова, І. Петрова та інші [2].

Проведені теоретичні дослідження дозволили виявити ряд проблем, які лежать в основі недосконалої оцінки вартості ювелірних виробів при проведенні судових товарознавчих досліджень, це насамперед відсутність уніфікованого переліку показників для оцінки вартості ювелірних виробів. В умовах ринкової економіки найбільш поширеним видом вартості є ринкова вартість.

Метою статті є дослідження основних принципів та методів визначення вартості ювелірних виробів при проведенні судових товарознавчих експертиз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від мети оцінки ювелірних виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння залежить вибір методики оцінки і виду вартості.

Як правило, під поняттям ринкова вартість мається на увазі найбільш ймовірна ціна, яку повинна досягати власність на конкурентному і відкритому ринку з дотриманням всіх умов справедливої торгівлі, свідомих дій продавця і покупця, без впливу незаконних стимулів. Ринкова вартість є об'єктивною, незалежною від бажання окремих учасників ринку і відображає реальні економічні умови, що складаються на ринку в сьогодення.

При угоді купівлі-продажу передача прав від продавця до покупця проводиться з дотриманням наступних умов: мотивація покупця і продавця не відчуває незаконного тиску або надзвичайних життєвих обставин; обидві сторони діють з урахуванням своїх максимальних інтересів; майно виставляється ринок на достатній відлік часу для прийняття рішення покупцем; оплата проводиться на типових умовах фінансування угоди; ціна є нормальною, не порушеною специфічними умовами фінансування і продажу.

Ринкова ціна на вироби з дорогоцінних каменів і дорогоцінних металів формується співвідношенням попиту і пропозиції в даному місці, в даний час і в даних умовах. Вона може бути схильна до помітних коливань, так як залежить від кон'юнктури ринку, моди, реклами, відкриття нових родовищ дорогоцінного каміння, появи синтетичних аналогів і імітацій каменів, інших факторів, але при цьому завжди залишається досить високою і має постійну тенденцію до зростання в часі.

При оцінці слід брати до уваги дію ряду принципів оцінки, які певним чином впливають на величину вартості ювелірних виробів. Принципи оцінки – це покладені в основу методичних підходів основні правила оцінки майна, які відображають соціально-економічні фактори та закономірності формування вартості майна [3].

Принцип попиту і пропозиції. У будь-якій галузі господарської діяльності вартість товару схильна до впливу закону попиту і пропозиції. Це так само вірно і для ринку ювелірних виробів і дорогоцінних каменів. Як тільки пропозиція падає або зростає попит, вартість ювелірного виробу буде зростати. Викликана багатьма причинами обмеженість пропозиції деяких типів ювелірних виробів буде збільшувати попит на них і, як наслідок, їх вартість. Ювелірний виріб, що пропонується до продажу в престижному магазині, якщо воно зроблено вручну і містить рідкісні природні камені, викликає гостру конкуренцію серед покупців через обмеженість пропозиції. Залежно від попиту формується і асортимент пропонуваного до продажу виробів.

Принцип зміни. Вартість ювелірних виробів в значній мірі залежить від соціально-економічних умов, які схильні до змін. Застій на ринку предметів розкоші, економічна криза негативно позначатися на кон'юнктурі ринку.

Життєвий цикл конкретного ювелірного виробу характеризується коливаннями обсягу продажів і прибутку від реалізації. Ці коливання визначаються стадіями в рамках періоду існування ювелірного виробу. Життєвий цикл охоплює п'ять стадій, які конкретно ювелірний виріб проходить на ринку: впровадження, зростання, зрілість, насичення, спад.

В сучасних умовах життєвий цикл будь-якого товару істотно скорочується, це стосується і ювелірних виробів. Збільшити термін їх експлуатації можна за рахунок високої якості виготовлення і класичного дизайну.

Принцип найкращого і найбільш ефективного використання. Цей принцип особливо часто застосовується при оцінці позичкового забезпечення. Найкраще і найбільш ефективно використання визначається як найбільш ймовірне і рентабельне на момент оцінки. Це таке використання ювелірного виробу, яке забезпечить найбільш високу віддачу сьогодні або в найближчому майбутньому.

Аналіз розпадається на дві частини: оптимальне використання самого ювелірного виробу і оптимальне використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. В цьому випадку завжди треба розглядати варіант невиконання боргових зобов'язань. Для пошуку найкращого і найбільш рентабельного використання застави необхідно розглядати оцінювані дорогоцінні метали і камені в ювелірному виробі в залежності від того, які сировинні матеріали лежать в його основі.

У разі використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння необхідно розрахувати, чи підлягають закріплені дорогоцінні камені реставрації, які будуть трудовитрати на реставрацію, чи зміниться вага каменів, чи зміняться їх якісні та кольорні характеристики.

Принцип вкладу. Як правило, вироблені в розумних межах реставраційні роботи (полірування, золочення, закріпка відсутніх каменів) тягнуть за собою збільшення вартості ювелірного виробу. Але серйозні реставраційні роботи (накладення емалі, реставрація вставок) можуть додати до вартості менше, ніж вироблені витрати, при цьому треба мати на увазі, що реставрація ювелірного виробу – річ дуже ризикована і дуже

складно знайти кваліфікованого ювеліра, який може успішно виконати таку роботу.

Принцип конкуренції. Конкуренція на ринку ювелірних виробів діє в повну силу. Якщо в даний момент в ювелірних магазинах відчувається незадоволений попит, ювелірні вироби, особливо індивідуальні, можуть бути швидко продані і принести прибуток. Надлишок пропозиції створює труднощі для реалізації товару за середньою ринковою вартістю.

Принцип відповідності. Дія принципу відповідності легко спостерігати, аналізуючи модні течії в виробництві ювелірних виробів.

Спільність форм в ювелірних виробках для кожного періоду можна легко вловити. Фахівці-мистецтвознавці на цій основі датують ювелірний виріб з точністю до декількох років. Наявність спільності форм в певний час висловлює моду на ювелірний виріб.

Найбільш важливою рисою моди є її зміна іншу моду. З появою кожної нової моди ювелірні вироби, характерні для попередньої моди, частково втрачають свою естетичну цінність.

Мода визначається появою, а потім і переважанням в певному періоді часу нових форм ювелірних виробів, нових вставок, нових форм і видів огранки ювелірних каменів, нової обробки ювелірних прикрас.

Основна риса, яка визначає моду – новизна.

Естетичні втрати, пов'язані з виходом ювелірних прикрас з моди, змушують продавати їх за зниженими цінами (скупка дорогоцінних металів у населення) або переробляти ці вироби в майстернях за індивідуальними замовленнями.

За ступенем модності ювелірні вироби можна розділити на наступні групи: вироби, виконані за останніми пропозиціями моди; вироби, рекомендовані як модні в поточному сезоні; вироби минулих років класичних форм, що продовжують бути модними; вироби, що вийшли з моди, старомодні.

Ювелірні вироби в силу своєї високої матеріальної цінності менш схильні до категорій «модно», «старомодно», але і вони, так само як і інші предмети декоративно-прикладного мистецтва, відображають особливості стилю, характерного для певного часу.

Поряд з принципами оцінки існують чинники, що впливають на оцінку ювелірних виробів. Всі фактори, що впливають на вартість, можна розділити на об'єктивні і суб'єктивні. Об'єктивні чинники в основному є економічними, що визна-

чають в кінцевому рахунку середній рівень цін конкретних угод.

Об'єктивні чинники діляться на макроекономічні та мікроекономічні.

До макроекономічних факторів належать податки, мита, інфляція, вихідний рівень потреби в ювелірних виробках, курс валют, рівень і умови оплати праці, рівень безробіття, розвиток експортно-імпортних операцій і т.д. Мікроекономічні чинники характеризують об'єктивні параметри конкретних угод і пов'язані з описом об'єкта купівлі-продажу і з правовим характером угоди. Суб'єктивні чинники пов'язані з поведінкою конкретного продавця, покупця або посередника на стадії укладання угоди (наприклад, обізнаність, чесність, темперамент, особисті симпатії і т.д.), тобто відносяться до факторів психологічного характеру.

Відповідно до Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» застосовують три підходи до визначення вартості майна: витратний, порівняльний, дохідний [3].

В рамках кожного підходу є особливості визначення вартості. Всі отримані різними методами результати розрахунків згодом узагальнюються і аналізуються. В результаті визначається остаточне значення ринкової вартості.

Витратний підхід до оцінки ювелірного виробу. Основним принципом, на якому ґрунтується витратний підхід, є принцип заміщення. З нього випливає, що ніякий обізнаний і розсудливий покупець ніколи не заплатить за ювелірну прикрасу більше, ніж сума грошей, яку потрібно витратити на придбання і відтворення прикраси, аналогічного за своїми споживчими характеристиками.

В рамках витратного підходу величина ринкової вартості ювелірного виробу розраховується на основі витрат на придбання для нього матеріалів і його виготовлення.

Найчастіше витратний підхід до оцінки ювелірних виробів використовують: при оцінці унікальних або поза-категорійних ювелірних виробів; при оцінці виробів, ринок яких обмежений; при оцінці виробів, що користуються незначним попитом; при оцінці вартості виготовлення нової ювелірної колекції.

При оцінці трудовитрат, необхідних для виготовлення ювелірного виробу, рекомендується використовувати методіку розрахунку відновної вартості.

Відновлювальна вартість (витрати відтворення) виражається в грошовій сумі, необхідній для точного відтворення оцінюваного ювелірного виробу, в цінах даного часу.

Таблиця 1

Коефіцієнти зносу ювелірних виробів

Група зносу	Опис зносу виробу	Коефіцієнт зносу
1	Без дефектів, видимих в двократну лупу (подряпини, потертості, забоїни)	1,00
2	З дефектами, ледь видимими неозброєним оком	0,95
3	З дефектами, видимими неозброєним оком, частково погіршують зовнішній вигляд виробу	0,90
4	З дефектами, видимими неозброєним оком, що погіршують зовнішній вигляд виробу	0,85
5	З дефектами, видимими неозброєним оком, що погіршують зовнішній вигляд виробу і з незначною деформацією, що не впливає на цілісність і художню композицію виробу	0,80

Примітка. Вироби з великими деформаціями, дефектами і втратою конструкційних елементів оцінюються як брутто або оцінка проводиться після реставрації виробу.

Оцінюючи ювелірний виріб з точки зору витрат на його створення, експерт спочатку повинен визначити вартість необхідних дорогоцінних металів і ювелірних каменів, потім розрахує трудовитрати на виготовлення виробу. В особливих випадках враховує знос. Так, в методиці «Практичного керівництва з оцінки виробів з ювелірних металів і каменів» фірми «ЮвЕксО» пропонується застосовувати такі коефіцієнти зносу ювелірних виробів [4], які зазначені у таблиці 1.

У разі, якщо виріб являє собою художню цінність, використовується система підвищувальних коефіцієнтів.

В основу всіх розрахунків при оцінці повинно бути покладено знання методу виготовлення і особливостей технологічної схеми виробництва.

Алгоритм витратного підходу складається з наступних кроків: визначення вартості дорогоцінного металу; визначення вартості дорогоцінного каміння; визначення вартості трудовитрат на виготовлення і закріпку; обчислення і відрахування зносу; розрахунок підвищувальних коефіцієнтів.

Підсумком є розрахункова вартість ювелірного виробу.

Існує десять основних процедур, які виконуються в процесі використання витратного підходу:

1. Очистити, оглянути, зважити і виміряти ювелірний виріб.
2. Проаналізувати конструкцію.
3. Проаналізувати якість дизайну і роботи.
4. Розрахувати ціну металу, часу, витраченого на дизайн, і часу, витраченого на оздоблювальну роботу.
5. Визначити якість дорогоцінного каміння.
6. Визначте приблизний вага дорогоцінних каменів.
7. Визначити ціну дорогоцінних каменів.
8. Визначити трудовитрати на виготовлення і закріпку.
9. Скласти окремі цінові компоненти металу, роботи і дорогоцінних каменів.
10. Додати середню ринкову націнку.

Порівняльний підхід. Основою застосування порівняльного підходу є принцип заміщення: ніхто не заплатить за товар більше, ніж та сума грошей, за яку можна придбати інший товар, здатний задовольнити покупця своєю якістю.

Спосіб прямого порівняння ринкових продажів найбільш часто застосовується при оцінці антикварних виробів, оскільки інші підходи не дозволяють врахувати типові переваги покупців.

Вартість ювелірного виробу з дорогоцінними каменями неможливо розрахувати, виходячи тільки з порівняння подібних продажів, так як дорогоцінні камені, закріплені в виробі, мають безліч індивідуальних якісних і колірних характеристик, що дуже сильно відбивається на вартості ювелірного виробу.

Порівняльний підхід передбачає використання методів, що дозволяють зробити порівняння оцінюваного ювелірного виробу з аналогічними виробами, щодо яких є інформація про ціни угод з ними, і на основі цього порівняння встановити вартість оцінюваного ювелірного виробу.

Головна умова застосування порівняльного підходу – наявність сформованого ринку, на якому оцінювач підшукує інформацію про угоди купівлі-продажу виробу-аналога які відбулися.

Ринок являє собою те місце, де конкретний виріб продається публіці найчастіше. Типи ринків бувають такі: роздріб (остаточного споживачеві), опт, аукціон, колекціонер, від дилера до дилера, музей, антиквар.

Концепція ринку включає в себе його розташування. При визначенні справедливої вартості в деяких випадках може прийматися до уваги вартість транспортування ювелірних виробів на більш доступний ринок продажу.

Перш ніж приступити до оцінки виробу, необхідно діагностувати його за методом виготовлення. Це може бути: виріб, виконаний методом лиття по виплавлених воскових моделях (серійне виробництво); штампований виріб (серійне виробництво); позакатегорійний виріб (виконане вручну).

Залежно від технології виготовлення виробу вибираються методики розрахунку трудовитрат на його виробництво і закріплення каменів. Після підсумовування оцінки трудовитрат необхідно визначити вартість накопиченого зносу.

Розрізняють фізичний (руйнування, пошкодження поверхні, деформація), функціональний (невідповідність сучасним технічним умовам і галузевим стандартам) і моральний (виріб вийшов з моди) знос ювелірних виробів.

Алгоритм порівняльного підходу включає в себе два етапи: збір всіх даних щодо оцінюваного об'єкта і порівняння з ним об'єктів; діагностика дорогоцінних металів, ювелірних каменів і трудовитрат за параметрами порівняння з урахуванням необхідних поправок на якісні відмінності.

Для визначення елементів, від яких залежить вартість, необхідний детальний аналіз ринкових умов. Щоб привести об'єкти порівняння до досліджуваного зразка на дату оцінки, потрібно виконати коригування продажної ціни об'єкта порівняння по кожній позиції елементів порівняння. Загальна величина корекції залежить від ступеня відмінності між об'єктами. В експертній практиці прийнято виділяти такі основні елементи порівняння: фізичні характеристики ювелірного прикраси (маса, проба дорогоцінного металу, характеристики вставок); унікальність; рідкість (скільки предметів існує); ступінь зносу; походження і виробництво; якість дизайну; права власності; умови фінансування; умови продажу; стан ринку; місце продажу; використання.

Для обґрунтування середньої ринкової вартості того чи іншого ювелірного виробу рекомендується вивчити ринок. Вивчення ювелірного ринку передбачає врахування наступних факторів [5]:

- частка ринку, контрольована даним типом виробів: обсяг продажів конкретних виробів; передбачувані втрати, які можуть бути викликані діяльністю на ринку товарів-конкурентів;
- ситуація в сфері пропозиції виробів-аналогів на ринку: загальна ємність ринку; сегментація споживачів; визначення мотивації споживачів; репутація ювелірних прикрас на ринку (якість, унікальність, інші особливості);
- канали і форми збуту (пряма доставка, торгові представники, підприємства-виробники, оптові посередники, дилери), ступінь охоплення ринку;
- ціни на ювелірні вироби.

Щоб оцінка за допомогою порівняльного підходу була достовірною, необхідно знайти кілька виробів-аналогів. При оцінці ювелірного виробу

до уваги береться головним чином наступне: метод виготовлення, проба металу, характеристики вставок ювелірних каменів (колір, прозорість, огранювання і розміри).

Дохідний підхід. В рамках дохідного підходу застосовується сукупність методів оцінки вартості ювелірного виробу, заснованих на визначенні очікуваних доходів від оцінюваного виробу протягом часу.

В останні роки в світі посилюється тенденція вкладати гроші в ювелірні прикраси з дорогоцінними каменями. Такі капіталовкладення розраховані на тривалий час, оскільки ціна на камені неухильно зростає. Інвестори зазвичай вкладають гроші в ювелірні вироби та дорогоцінне каміння, щоб захистити свої кошти від знецінення та отримати дохід, при цьому інші переваги від володіння ювелірним виробом не беруться в розрахунок.

Основні принципи, які необхідно знати і дотримуватися при інвестиціях в коштовності:

1. На відміну від більшості інших красивих речей, які люди купують і використовують (автомобілі, хутра, меблі і т.п.), дорогоцінними каменями можна користуватися без шкоди для їх вартості.

2. Історично ринок дорогоцінних каменів існував завжди. Хороші камені не схильні до тенденцій моди, вони не входять в моду і не виходять з моди.

3. Дорогоцінні камені невеликі за розмірами, тому їх легко переміщати і зберігати, вони завжди доступні власнику, і при необхідності не складе труднощів показати їх потенційному покупцеві.

4. Дорогоцінні камені не підходять для короткострокового вкладення коштів. У більшості випадків, в залежності від ціни, яка була сплачена, і темпів підвищення вартості необхідно мінімум п'ять років для того, щоб вийти на рівень беззбитковості.

5. При інвестиціях в дорогоцінні камені слід приділяти особливу увагу перевірці їх достовірності та визначення їхньої справжності, якості та істинної вартості.

6. Існує проблема ліквідності. Якщо володілець не ювелір і не професійний дилер, дуже важко швидко знайти покупця на камінь або ювелірний виріб.

Особливості оцінки ексклюзивних ювелірних виробів. Ексклюзивні ювелірні вироби відрізняються вишуканістю дизайну. Вироби такої роботи зазвичай виконуються в одному примірнику (ексклюзив), в них використовуються дорогоцінні камені найвищої якості. Експерт повинен чітко розуміти, що вироби масового виробництва коштують набагато менше виробів, виготовлених вручну, з рідкісними дорогоцінними каменями.

Ексклюзивні вироби завжди коштують дорожче ще й тому, що витрати на їх виготовлення покриваються одним споживачем, а не розподіляються між багатьма, як у випадку з виробами масового виробництва.

Торгова націнка на ексклюзивні ювелірні вироби скрізь різна і залежить від багатьох факторів, які ніколи не бувають однаковими для всіх виробників. До таких факторів можна віднести рідкість виробу, умови страхування, витрати на охорону, кредитні ризики, витрати на навчання персоналу,

надання спеціальних послуг (наприклад, виготовлення виробів за фірмовим дизайном і на замовлення), на ремонт, клієнтський супровід.

Для оцінки ювелірних виробів найбільш оптимальним є метод порівняння продажів. Джерелами інформації може бути відвідування найбільших міжнародних виставок в Об'єднаних Арабських Еміратах (м. Дубай і м. Шарджа), в Швейцарії (м. Базель), тощо або відвідування найбільших аукціонів.

Вивчаючи авторські ювелірні прикраси, можна визначити найбільш характерні риси часу його виготовлення: культуру, ціннісні орієнтації, філософські ідеї. З іншого боку, авторська ювелірна прикраса завжди висловлює конкретний художній образ. При цьому прикраса як набір елементів, поєднання різних дорогоцінних металів, каменів в різних пропорціях, ритмах, кольорі, фактурі обробки створює величезну різноманітність всередині певного естетичного ідеалу. Діапазон ціннісної характеристики цих варіантів – від бездарно-позбавлених смаку до найвищих естетично витончених зразків.

У дизайні ювелірних виробів велике значення має якісна проробка художнього образу. У процесі створення прикраси найбільшу роль відіграє стиль, який задає дизайнеру творчу програму: формує естетичний ідеал, диктує образи і силуетні форми, визначає темпи старіння прикраси. Стиль орієнтує дизайнера на переробку різноманітних ідей в єдину цілісну систему, всередині якої кожна деталь підпорядкована загальному задуму. Розроблений ювелірною фірмою стиль орієнтує споживача на уявлення про цінності тієї чи іншої колекції.

Багато відомих ювелірні компанії виробили свій стиль, який є їх візитною картою. І саме стиль фірми підвищує вартість прикрас з тієї чи іншої колекції.

Об'єднання низки ювелірних виробів в будь-яку художню систему – стиль досягається шляхом виготовлення виробів із загальними подібні ознаки (матеріали, мотиви, техніка і т.п.). Так, вироби фірм «Карт»», «Тіффані», «Вердюр» асоціюються з прикрасами, виконаними в анімалістичному стилі, де в прикрасах відображені ведмеді, пантери, ящірки з очима з смарагдів, рубінів і сафірів із химерно виконаними тілами. Фірма Гаррі Уїнстона асоціюється з величезними діамантами, а «Ван Кліф і Арпел» – з «невидимим» кріпленням дорогоцінних каменів [6].

При аналізі чинників, що впливають на формування ринкової ціни ексклюзивних ювелірних прикрас, необхідно виділити: якість, рідкість підібраних каменів, оригінальність задуму, рівень виконання, складність моделювання, новизна в технології, комплектність виробу та ім'я фірми-виробника або дизайнера прикраси.

Алгоритм визначення вартості ексклюзивного ювелірного виробу: зважування виробу; визначення складу сплаву (проби); діагностика вставок; вивчення набору клейм, супровідних документів; вивчення стильових ознак; вивчення особливостей технології, що дозволяють виявити почерк майстра або фірми-виробника; розрахунок базової вартості; визначення підвищувальних коефіцієнтів; вивчення ринку; визначення ринкової вартості ювелірного виробу.

При оцінці ексклюзивного ювелірного виробу для визначення базової вартості необхідно встановити вагу виробу, склад сплаву, з якого вона виготовлена, вартість каменів і трудовитрати на виготовлення і закріпку вставок.

До діагностики вставок треба ставитися з великою ретельністю. При оцінці особливо коштовного каміння рекомендується отримати експертний висновок в гемологічного центру України і прикласти цей висновок до звіту з оцінки. Якщо в оздобленні закріплені рідкісні, унікальні каміння, необхідно встановити їх характеристики за кольором, прозорості, якості обробки.

Для визначення орієнтовних ринкових цін на унікальні камені слід зібрати якомога більше інформації про результати торгів на міжнародних аукціонах.

При розрахунках підвищувальних коефіцієнтів рекомендується користуватися системою оцінки таких факторів: наявність документів, що дозволяють встановити фірму-виробника прикраси; наявність особливостей, що дозволяють довести авторство прикраси; оригінальність задуму; рівень виконання; складність моделювання; новаторство в технології виготовлення; комплектність виробу; типовість дизайну або обробки (характерна для фірми-виробника); рідкість закріплених каменів; унікальність каменів; рідкість для музейних колекцій; підвищений ринковий попит; високе збереження; наявність сертифікатів.

Оцінку якості виготовлення ексклюзивного виробу Н.Д. Дронова [6] пропонує проводити виходячи з наступної класифікації:

Чудова якість. Виріб є, по суті, ідеальний у всіх відносинах. Воно може бути ручної або машинної роботи. Всі поверхні повністю відполіровані. Ро-

бота, дизайн, пропорції і художнє виконання на майстерному рівні. Посадка каменів досконала. Які-небудь недоліки відсутні.

Гарна якість. Виріб може бути виготовлений будь-яким методом. Вироблено з достатньою увагою до дизайну, пропорціям і художнім виконанням. Каміні ретельно оправлено. Кути лапок кріплення пропорційні або одноманітні, симетричні щодо всіх елементів. Всі відполіровані поверхні. Відсутні ознаки швів або припою. Робота на рівні майстра. Виріб майже не має недоліків.

Дуже гарна якість. Робота високої якості, можливо, на рівні майстра. Хороші дизайн і художнє виконання, правильні пропорції. Хороше полірування майже всіх поверхонь. Гарне закріплення каменів. Це вищий рівень для литих виробів, які демонструють невелику пористість або інші видимі матеріальні дефекти. Пористість повинна бути невидимою під час носіння, і основна частина часу повинна бути правильно заповнена. На цьому рівні не може бути великої пористості, заповненої або прихованою. Виріб має бути відполірований зверху, але може бути частково і знизу. Посадка каменів повинна бути надійною, а камені повинні розташовуватися на одному рівні. Допустима легка варіативність у лінійні посадки каналів, кінчиків крапанів або в обробці. Робота на рівні ремісника або добре підготовленого ювеліра, але не майстра.

Хороша якість. Можна також називати його виробничим якістю. Найбільш типово для комерційних виробів.

Висновок. Запропоновані в даній роботі алгоритми оцінки ювелірних виробів дозволяють систематизувати процедуру оцінки ювелірних виробів при проведенні судових товарознавчих експертиз.

Список літератури:

1. Логинов В.Д. Ювелирные товары и часы. Москва : Экономика, 2009. 181 с.
2. Лозовий А.І., Донцова О.С., Бобрицький С.М., Стебіх О.І. Методика визначення вартості майна : наук.-метод. видання. Харків : ХНДІСЕ, 2004. 112 с.
3. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : Постанова від 10 вересня 2003 р. № 1440 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.03.2020).
4. Практичний посібник з оцінкою виробів з ювелірних металів і каменів: прейскуранти цін на діаманти і горіння кольорові камені. Єкатеринбург. Урал. геммол. асоціація «ЮвЕксО», 1997-2002. 284 с.
5. Ананьев С.А. Оцінка дорогоцінного каміння та виробів з них : навч. посібник. ГОУ ВПО ГУЦМіЗ. 2-е вид., Перегляд. Красноярськ, 2006. 196 с.
6. Дронова Н.Д. Що треба знати оцінювачу ювелірних виробів : довідник-енциклопедія. Москва : Известия, 2007. 376 с.

References:

1. Loginov, V.D. (2009). Yuvelirnyie tovaryi i chasy [Jewelry goods and hours]. Moskva: Ekonomika. (in Ukrainian)
2. Lozovyi, A.I., Dontsova, O.S., Bobrytskyi, S.M., & Stebikh, O.I. (2004). Metodyka vyznachennia vartosti maina [Methodology for determining the value of property: scientific and methodological publication]. Kharkiv: Hon. Prof. M.S. Bokarius Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations. (in Ukrainian)
3. The Law of Ukraine (2003). Pro zatverdzhennia Natsionalnoho standartu # 1 «Zahalni zasady otsinky maina i mainovykh prav» [About the approval of the National Standard No. 1 "General principles of valuation of the assets and property rights"]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. (Editorial series "The Laws of Ukraine"). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1440-2003-n> (accessed 25 March 2020).
4. Praktichnyi posibnik z otsinkoyu virobiv z yuvelirnih metaliv i kamey: preyskuranti tsin na diamanti i gorinnya kolorovi kameni (1997-2002) [Practical grant with assessment of products from jewelry metals and cameos: price lists of the prices of diamonds and burning color stones]. Ekaterinburg. Ural. gemmol. asotsiatsiya «YuvEksO». (in Ukrainian)
5. Ananev, S.A. (2006). Otsinka dorogotsinnogo kaminnya ta virobiv z nih: navch. Posibnik. [Assessment of gemstones and products from them: Manual]. GOU VPO GUTsMIZ. 2-e vid., Pereglyad. Krasnoyarsk. (in Ukrainian)
6. Dronova, N.D. (2007). Scho treba znati otsinyuvachu yuvelirnih virobiv: dovidnik-entsiklopediya [That the appraiser of jewelry should know: Reference book encyclopedia]. Moskva: Izvestiya. (in Ukrainian)